

philippine studies

Ateneo de Manila University • Loyola Heights, Quezon City • 1108 Philippines

Mistulang Pulo

Krip Yuson

Philippine Studies vol. 53, no. 2&3 (2005): 260–268

Copyright © Ateneo de Manila University

Philippine Studies is published by the Ateneo de Manila University. Contents may not be copied or sent via email or other means to multiple sites and posted to a listserv without the copyright holder's written permission. Users may download and print articles for individual, noncommercial use only. However, unless prior permission has been obtained, you may not download an entire issue of a journal, or download multiple copies of articles.

Please contact the publisher for any further use of this work at philstudies@admu.edu.ph.

<http://www.philippinestudies.net>
Fri June 27 13:30:20 2008

Mistulang Pulo

KRIP YUSON

Sabi ng karamihan, may mga multo raw sa aming pulo.

Sabi ni Itay, huwag maniwala sa pananakot na ito. Aniya, kaming mga bata ay makaaasang malimit na paglaruan ng kasinungalingan. Kadalasa'y wala raw magawang iba ang matatanda kundi bumuga ng pabula't kaututang-dila. Bukod sa pagkutya sa hangin . . .

"Pero meron talagang momo rito sa atin," pilit ni Tonyo.

Labindalawang taon lang siya, ngunit marami nang nalalaman. Magaling na ngang gumawa ng tirador mula sa puno ng bayabas. Nilililok niya ito gamit ang balisong ng kaniyang kuya, tapos ay binabalutan ng makapal na lastikong pantali sa mga pansabong na tandang. Asintado pa siya, at madalas makapagpabagsak ng maya.

"Sa dami ng pinapatay mong ibon, magkakaroon nga ng multo rito sa ating pulo," galit na sabi ng kaniyang kuya.

Pero mabilis makapiglas si Tonyo, at matuling tumakbo. Di siya mahuli ng kuya niyang si Kardo, kahit na sikat itong magpastbreyk sa basketbol.

Ako nga'y hrap ding humabol kay Tonyo. Kadalasa'y naliligo na siya sa ilog pagdating kong humahangos.

"O, ang bagal mo naman. Buti na lang alam mo'ng taguan ko."

"Ang tulin mo talaga, Tonyo. Kahit multo di ka aabutan." At talon na rin ako sa ilog.

Magaling kaming lumangoy. Lahat ng bata sa pulo ay mistulang isda kapag sumulong sa tubig. Kahit nga ang mga Itay namin ay nagtataka, sapagkat di naman daw sila ganoon nung kabataan nila. Mabilis lang raw silang tumalon sa ilog pagkatuli sa kanila.

Pero matagal pa bago kami maoperahan nang ganoon. Marami pang tag-araw ang lilipas bago kami mamilipit at kumagat ng dahon ng bayabas. Kahit si Tonyo, na halos dalawang taon ang tanda sa akin, hindi pa pinapatawag ng herbolaryo.

Isip ko nga, baka sabayan ko siya sa takdang oras. Gaano kaya kami katulin sa pagtalon sa ilog, pagdating ng tag-araw ng aming pagbibinata?

“Saan mo iniwan ang balisong?” tanong ko kay Tonyo.

“Eh, di sa dati. Ihinagis ko sa talahiban. Di makikita ni Kuya roon. Kahit malakas ang araw, di kikinang iyon doon.” Sa dati ihinagis

“Buti di nawawala.”

“Alam ko naman kung saan ko ibinabato, eh. Bago ako abutan ni Kuya. Pero pag nawala iyon, patay ako, di na ko makakauwi, at tiyak na mahuhuli na ko noon sa tindi ng galit.”

Dumating nga ang araw na di makita ni Tonyo ang balisong ng kaniyang kuya. Buong maghapong kunot ang noo niya, at di man lang ako kinakausap, liban sa pasungit na pagdadabog.

“Lintek naman, tiyak kong dito ko pa rin inihagis. Ngayon wala na. Naglaho. Laking mysteryo!”

“Lalabas rin yun,” kako sa kaniya. “Hanapin natin uli, halika.”

Iniwanan ko na lang si Tonyo nang di man lang niya pansinin ang paglapit kong muli sa talahiban.

Kinabukasan ay maagang hinanap sa amin si Tonyo ng kaniyang kuya.

“Di umuwi kagabi ang lokong iyon,” ani Kardo. “Baka lang kako dito natulog sa inyo.”

“Di po. Kahapon magkasama kami doon sa parang, pero nauna akong umuwi, Kuya Kardo.”

Nag-alala kaming pareho.

“Dun sa pinaglalanguyan niyo sa ilog, may kweba ba run?”

“Wala po. Pero tingnan natin.”

Sinamahan namin ni Itay si Kardo patungo sa malaking batong pinagtatalunan namin sa paglalaro sa ilog. Habang naglalakad kami’y nabanggit niyang nawala rin ang anak ni Mang Ponsoy noong isang buwan, at nang makita matapos ang dalawang araw, mga mata raw nito’y namimilog pa sa takot.

Tatangu-tango lang si Itay. “Nadadalas nga yata ang mga kahi-wagaang bumibisita sa pulo natin, Kardo.”

Banayad lang itong binigkas ni Itay. Napansin kong tahimik at tiim-bagang namang tumango si Kardo.

Wala si Tonyo sa paliguan namin. Inikot namin ang burol hanggang makarating kami sa kabilang baybayin. Matagal na akong di dinadala roon ni Itay. Tinahak namin ang dalampasigan, sa kung saan pasilip-silip si Kardo sa mga maliliit na kweba sa kabatuhan. Halos umabot na kami sa panibagong parang na madamo’t batu-batuhan nang tumigil si Kardo at sinabing bumalik na lamang kami, uuwi rin daw iyang si Tonyo.

Sandaling natigilan si Itay. Kunot ang noong tinanaw ang may kalayuan pang parang.

“Ayun ang kapatid mo, Kardo,” banayad na bigkas ni Itay.

Si Kardo naman ang natigilan sa paglalakad na pabalik. Umikot ito at biglang tumakbo patungong parang. Nagmamadali rin kaming sumunod ni Itay.

Nagulat ako sa aking nakita. Aba’y meron na palang munting sementeryo sa parang na iyon. May ilang mga krus na gawa sa balu-baluktot na kahoy na nakatanim sa lupa, at sa harapan ng mga ito ay may mga nakaangat pang lupang pinagburulan.

Sa pagitan ng dalawa sa mga ito ay nakaupo ang kaibigan kong si Tonyo, tila nanginginig sa takot habang malayo ang tingin ng namumulang mga mata.

Niyakap siyang mahigpit ng kaniyang kuya. Humagulgol si Tonyo. Nalaglag mula sa kaniyang kamay ang balisong.

Maraming araw ang lumipas bago nabuo ang istorya sa pagkawala ni Tonyo. Di muna siya pinalabas sa kanilang bahay, at di naman ako mapakali habang naririnig ang mga pira-pirasong kwento mula sa ibang mangingisda, at sa bibig na rin ni Itay kapag inaakala niyang mahimbing na ang tulog ko.

Natakot raw si Tonyo sa pagkawala niya ng balisong ng kaniyang Kuya Kardo. Kaya’t naglayas muna siya at napadpad sa kabilang baybayin. Dito raw ay bigla siyang pinaligiran ng mga espiritu ng mga batang di-gaanong nakatatanda sa kaniya. Sila ang mga nailibing sa

bagong sementeryong sumulpot na lamang doon sa parang na madamo't batu-batuan.

Dala raw ang mga bangkay ng mga bata ng mga dayuhang mangi-ngisdang lulan ng malaking bapor. Ang mga batang ito raw ay tumutulong sa pag-aayos ng malalaking lambat na inihahagis mula sa bapor. Mistula silang mga aliping naghihirap sa pagtatrabaho sa ilalim ng dagat. Ang mga bata rin ang nananakot sa mga isda sa pamamagitan ng pagbayo sa mga batong tinubuan ng koral sa sahig ng karagatan.

Kadalasa'y hindi nakakaahon ang mga bata kapag nasasaplot sa malalaking lambat, o kung makaahon ma'y namimilipit sa biglang sakit na bumabalot sa katawan.

Malayo raw ang pulong pinanggagalingan ng bapor, na siyang pag-aari ng mga buktot na makapangyarihan. Kaya't kapag may nasasawing-palad na bata ay sa aming pulo na lamang inililibing nang madalian. Ilang taon na raw itong nangyayari.

Wala palang magawa sina Itay at ang ama na rin nina Tonyo at Kardo, at iba pang naninirahan sa aming munting pulo. May mga baril raw ang namamahala ng bapor, at nagbibigay naman ang mga ito ng katakut-takot na isda tuwing may bangkay na ipagbibilin sa aming mga kalalakihan.

Galit na galit si Inay. Sabi naman ni Itay, talagang matagal na siyang tutol sa mga gawain ng mga makapangyarihang mangingisda. Ngayon daw ay dapat nang sumang-ayon sa kaniya ang ibang mga kalalakihan, at huwag nang pahintulutang dumaong ang malaking bapor.

Kwento naman ni Tonyo nang magkita kami matapos ang dalawang linggo, totoo raw ang kumalat na istorya tungkol sa engkwentro niya sa mga batang momo. Mga pito o walo raw ang mga ito, kaunti lang ang tanda sa kaniya, sinlalaki at—laking misteryo—pawang walang mga mukha. O para raw namumuti ang mga mukha, puting-puti na di mo na matalos ang itsura. At kung gumalaw raw ang mga ito ay parang mga maliliit na isda. Ano mang kilos ng isa at saan man ito pumaling, kapag siya'y nauna, ito'y gagawin din ng iba.

"At nasa kanila ang balisong ni Kuya!" sigaw ni Tonyo. "Pinagpapasapahan nila ito, habang kumikilos na parang mga isda. Isa lang ang tinig nila. Sabi nito: nararapat nang ipagtanggol ang ating munting pulo laban sa pang-aapi ng mga makapangyarihang mangingisda!"

Kinilabutan ako nang marinig ang lahat ng ito mula kay Tonyo.

“Maniwala ka sa akin, sana’y maniwala ka sa akin,” buong-diin niyang pakiusap. “Nangyari ang lahat ng ito. Hindi kita lolokohin, kaibigan tayo. Kahit si Kuya Kardo ay napaniwala ko. Palagay ko’y matagal na niyang batid ito. Talagang may momo rito sa ating pulo, at sila’y mga espirito ng mga namatay na batang alipin ng mga tagabapor.”

Palayong lumakad si Tonyo. Akala ko’y iiwan na naman niya ako. Pinulot niya ang kaniyang tirador. Pinakita niya ito sa akin.

“Ito, ito ang gagamitin natin. Igagawa kita. Magtutungan tayo. At tutungan natin ang mga matatanda. Sabi ni Kuya, kahit balisong niya lamang ang kaniyang sandata, mag-ingat ang mga dayuhan. Hindi na sila makakadaong dito. Sabi rin ng Itay mo, gulok at itak at karit ang sasalubong sa kanila. Tayong mga bata, kahit ito lang ang hawak natin ay makakatulong rin tayo. Upang manahimik na ang mga kawawang multo sa ating pulo.”

Sinama ako ni Tonyo sa kabilang baybayin. Doon ay itinuro niya kung saan niya nakaengkwestro ang mga espiritu ng mga bata. Matapos raw siyang paligiran at hingan ng tulong ay hinagis ng isa ang balisong ni Kardo patungong dagat. Doon daw niya ito muling pinulot, hanggang dibdib niya ang lalim.

Kumikinang ang dagat sa kung saan tumuro si Tonyo. Nanlaki na naman ang kaniyang mga mata, at marahan niyang tinawid ang buhangin papalapit rito. Kasunod niya ako.

Lalong tumindi ang pagkinang ng bahaging yaon ng dagat. Huminahon ang alon, at biglang luminaw ang tubig. Sabay kaming namangha sa aming nakita. Isang laksang balisong ang naaninag namin sa maputing buhangin sa ilalim ng tubig. Bigla itong pinaligiran ng katakut-takot na mga isda—isdang may iba’t ibang kulay, hugis, at laki. Paglisan nila’y naragdagan ng iba’t ibang bagay at uri ng patalim ang mga balisong. May mga punyal, itak, gulok, karit, at sibat.

Di kami makakilos ni Tonyo sa aming pagkamangha. Wari ko’y pinaglalaruan ang aming mga mata ng isang makapangyarihang pabula na nagmumula sa dagat.

“Sige, kunin ninyo!”

Bigla na naman kaming nagitla sa mungkahi ng tinig na ito. Paglingon namin ay lalo akong namangha. At—laking misteryo!—wala kaming nadamang pagkatakot.

Pitong bata ang nakahilera sa pataas na batuhan sa aming likuran. Simputi ng buhangin ang kanilang mga mukha. At kanilang winawagayway ang ilan sa mga sandatang natutulad sa iniaalok sa amin ng dagat.

“Sige, kunin ninyo!” muling utos ng tinig na tila nanggagaling sa isang koro. “Ipaglaban ninyo ang inyong pulo! Ipaglaban ninyo ang karagatan!”

Di kami umimik ni Tonyo. Sabay kaming umikot at tumakbong patampisaw sa tubig, patungo sa kumikinang na yaman ng katapangan sa ilalim ng dagat.